

СУЧАСНЕ ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Шаповалова

Юлія Сергіївна

аспірант, Київський національний
університет театру, кіно
і телебачення
ім. І. К. Карпенка-Карого, Київ
shalopalova@gmail.com

Шаповалова

Юлія Сергеевна

аспірант, Київський національний
університет театру, кіно
і телебачення
ім. І. К. Карпенко-Карого, Київ
shalopalova@gmail.com

Yuliia Shapovalova

postgraduate student of the Kyiv
National I. K. Karpenko-Karyi
University of Theater, Film
and Television, Kyiv
shalopalova@gmail.com

***Анотація.** У статті розглядається міжнародне співробітництво циркових установ України в дискурсі спільних тенденцій культурної політики України та країн Європейського Союзу. Аналізується стан законодавчої бази. Підкреслюється необхідність прийняття окремого закону про циркову діяльність, який би відповідав європейським стандартам, новим соціально-політичним та економічним реаліям. Розглядаються принципи діяльності циркових установ у країнах ЄС. Наводяться приклади участі українських циркових колективів у міжнародних заходах і проектах. Виходячи з такого досвіду, доводиться, що міжнародне співробітництво установ циркової галузі як частини галузі культури є важливим фактором розширення присутності культури України у світовому культурному просторі.*

***Ключові слова:** цирк, міжнародне співробітництво, культурна політика, принципи культурної співпраці.*

Головною метою заснування Європейського Союзу була економічна співпраця, яка розширювала можливості кожної країни в розвитку її промислового потенціалу, але поступово держави ЄС усвідомили необхідність і культурного співробітництва. Активізація культурного співробітництва відбулася на початку 90-х років ХХ ст. У цей час було закладене підґрунтя для культурної політики ЄС у вигляді пілотних проектів, які переконливо довели важливість співпраці в цій сфері. Після підписання Маастрихтського договору державами-членами ЄС культурне співробітництво стає офіційно визнаним напрямом діяльності.

***Мета даного дослідження.** Проаналізувати сучасний стан міжнародного співробітництва циркової галузі України як складової галузі культури.*

Функції вирішення проблем міжнародного культурного і наукового співробітництва були покладені на (ЮНЕСКО) — Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, яка була створена в 1946 р. Україна ввійшла до її складу в 1954 р. ЮНЕСКО вирішує багато питань, які стосуються соціальних і гуманітарних наук, комунікації, інформації, культурної сфери. У її компетенцію також входить охорона пам'яток історії та культури і, згідно зі своїм статутом, організація

сприяє “збереженню, прогресу і поширенню знань, піклується про охорону спільної спадщини людства — книг, творів мистецтва та інших пам'яток історичного і культурного значення”. Постанови ЮНЕСКО носять рекомендаційний характер і допомагають країнам в укладанні відповідних міжнародних конвенцій.

Принципи міжнародної співпраці, проголошені ЮНЕСКО, знайшли своє відображення в деяких культурних програмах. До таких програм належать: “Калейдоскоп” (1996–1999 рр.), метою якої було сприяння художній та культурній творчості і співробітництву країн; “Аріан” (1997–1999 рр.), метою якої було підтримання книговидавництва та перекладів, заохочення читачької активності; “Рафаель” (1997–1999 рр.), метою якої була охорона культурної спадщини, і саме завдяки цій програмі з'явився перелік об'єктів, які потребують охорони та збереження.

На основі вище зазначених та деяких інших програм була створена програма “Культура”, що охоплювала майже всі галузі культури, окрім аудіовізуального сектора, для якого була окремо створена програма “МЕДІА”. Перша редакція програми називалася “Культура 2000” і була спрямована, насамперед, на збереження культурного різноманіття народів світу. Вона діяла в період 2000–2007 рр. Друга редакція “Культури” приймалася на період 2007–2013 рр. В усіх редакціях програми “Культура” підкреслюється значення співпраці країн у збереженні всесвітньої культурної спадщини.

Сьогодні діяльність Європейського Союзу у сфері культури регулюється статтею 167 розділу “Культура” Договору про функціонування Європейського Союзу, більш відомого як Лісабонський договір. Цей договір закликає країни Європейського Союзу погоджувати та доповнювати культурну політику держав-членів у різних напрямках, таких як: “збереження європейської культурної спадщини, налагодження співробітництва між культурними інституціями різних країн, а також сприяння посиленню творчої роботи” (Access to European).

Програма “Культура” має три конкретні цілі:

- “сприяння транснаціональній мобільності людей, що працюють у сфері культури;
- сприяння транснаціональному обігу художніх і культурних робіт та виробів;
- сприяння діалогу між культурами” (Access to European).

Реалізуючи свою культурну політику, органи

влади (національні, регіональні, місцеві) європейських країн сьогодні дотримуються спільних тенденцій у своїй діяльності:

- підтримують культуру, розуміючи притаманну їй цінність для розвитку громадянського суспільства;
- підтримують культуру як один із засобів соціально-економічної політики;
- враховують прямий та непрямий вплив культури на сектор економіки;
- враховують взаємодію між неприбутковою діяльністю установ культури та культурними і творчими індустріями;
- заохочують розвиток самоврядних інституцій та мереж культурної галузі, допомагають співпраці державних і недержавних установ;
- визначають відповідальність органів влади на національному, регіональному та місцевому рівні відповідно до принципу субсидіарності (який означає, що рішення мають прийматися якомога ближче до місця надання послуг);
- збалансовано, через гнучкі програми фінансування проектів (за принципом “витагнутої руки”), реагують на потреби культурних установ;
- заохочують творчий розвиток, індивідуальні мистецькі ініціативи та нові методи роботи самоврядних інституцій культури.

Важливою подією для Ради Європи стало прийняття Європейської культурної конвенції та Європейської конвенції з прав людини, до яких у 1990-і роки приєдналася й Україна як член Ради Європи.

Метою своєї діяльності Європейська культурна конвенція проголосила: “Розвиток взаєморозуміння між народами Європи і взаємної поваги до їхнього культурного розмаїття, збереження європейської культури, сприяння національним вкладам у спільну культурну спадщину Європи, що відображає загальні основоположні цінності, і заохочення, зокрема, до вивчення мов, історії та цивілізації Договірних Сторін. Конвенція сприяє спільним зусиллям, заохочуючи культурну діяльність у інтересах Європи” (Ievropeiska kulturna konventsiiia).

Культурні права народів були закріплені та гарантовані таким важливим документом, як Хартія Європейського Союзу з прав людини, дотримання принципів і свобод якої є обов'язковим для країн, які входять до Союзу. Так, ст. 13 Хартії визначає, що мистецтво та наукові дослідження не можуть

обмежуватись, а ЄС має поважати академічну свободу, культуру, релігії та різноманіття мов.

Тенденції розвитку й цілі діяльності європейської культурної спільноти досліджувалися багатьма зарубіжними й українськими науковцями (Bohutskyi, Andrushchenko & Bezvershuk, et al., 2007; Demianiuk, 2001; Kornienko, 2010). Вони співвідносні із стратегією розвитку України, що проголошене Довгостроковою стратегією розвитку української культури, прийнятою в 2016 році. Однією з основних цілей визначено: “Розвиток міжнародної діяльності та популяризація української культури — міжнародне співробітництво у сфері культури, що є важливим фактором розвитку міжнародного партнерства. Координація та системний підхід до популяризації національного культурного продукту, інформації та знань про Україну, поширення європейських підходів, культурних здобутків і різноманітних форм культурного виявлення в Україні” (Dovhostrokovaya stratehiia, 2016, February 1).

Операційними цілями міжнародного співробітництва, згідно з тією ж стратегією, зокрема є “розвиток двосторонніх культурних зв’язків шляхом здійснення культурних обмінів, виконання навчальних програм, здійснення навчальних поїздок, стажування” (Dovhostrokovaya stratehiia, 2016, February 1).

202-а сесія Виконавчої ради ЮНЕСКО ознаменувала завершення чергового трирічного періоду (2014–2017) участі України в роботі Виконавчої ради. Україна виступила співавтором низки важливих ініціатив, що були підтримані ЮНЕСКО.

Нині діє близько 80 двосторонніх договорів про культурне співробітництво України з іншими державами. Міністерство культури спільно з Міністерством закордонних справ активно працює над розробкою концепції та робочими програмами в межах нової зовнішньополітичної ініціативи ЄС “Східне партнерство”.

Українське мистецтво різнобічно представляється в різних заходах у країнах ЄС та СНД, країнах Азії, Канаді, США. У 2011 році важливою подією було відкриття фотовиставки в штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі “Софія Київська: віхи історії”. Ця фотовиставка відбулася з нагоди відзначення 1000-ліття заснування Софійського собору, адже, згідно з рішенням 35-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (2009 р.), 1000-річчя заснування

Софійського собору було занесене до Календаря пам’ятних дат ЮНЕСКО. Захід проходив на виконання Указу Президента України “Про відзначення 1000-річчя заснування Софійського собору” і був підтриманий культурною спільнотою Європи.

У той самий час з нагоди закінчення головування України в Комітеті Міністрів Ради Європи у Страсбурзі відбулися заходи за підтримки Міністерства культури України, які знайомили громадськість з мистецькими та культурними досягненнями нашої країни.

Актуальність дослідження. На фоні тенденцій, які проявляються в міжнародному культурному співробітництві, актуальним буде проаналізувати стан міжнародного співробітництва циркової галузі України як складової галузі культури. Цією розвідкою висвітлюється діяльність циркових закладів, які мають статус “державних”, так як про діяльність приватних і аматорських колективів даних практично немає.

Під управлінням Міністерства культури України знаходяться 16 циркових закладів, які мають статус “державних”. Із них 4 заклади знаходяться на тимчасово окупованій території. Найбільшими є Національний цирк України, Державна циркова компанія України, Дирекція пересувних цирків України, цирковий творчий колектив “Зірки України” тощо.

На сьогоднішній день Міністерством культури України спільно із структурними підрозділами у сфері культури обласних, Київської міської державних адміністрацій створено інформаційну базу міжнародних та всеукраїнських конкурсів, фестивалів та інших періодичних культурно-мистецьких заходів (проектів).

На жаль, із 140 міжнародних фестивалів, які проводяться в усіх обласних містах України і в місті Києві, цирковому мистецтву присвячений лише один (Ministerstvo kultury Ukrainy, a). Це Міжнародний фестиваль клоунів “Комедіада”, який щорічно відбувається в місті Одесі. У цьому фестивалі беруть участь сатиричні колективи, провідні клоуни, гумористичні театри, які представляють як Україну, так і зарубіжні країни. Проведення фестивалю користується незмінною популярністю у глядачів. На різноманітних майданчиках міста виступи артистів тривають протягом трьох днів. На завершення фестивалю вручаються призи у 5-ти номінаціях: за кращу акторську майстерність, за кращий трюк,

за кращий сценарій і режисуру та приз глядацьких симпатій.

Усеукраїнських фестивалів заявлено на сайті Міністерства культури 114 (Ministerstvo kultury Ukrainy, b). Із них циркового мистецтва — 5. Це Усеукраїнський фестиваль-конкурс “Осіньна феєрія талантів” у місті Марганець, Усеукраїнський фестиваль-конкурс “Новорічна феєрія”, Усеукраїнський багатожанровий фестиваль-конкурс “Коронація зірок”, Усеукраїнський фестиваль-конкурс хореографічного мистецтва “Барвіста Хортиця” в місті Запоріжжі та Усеукраїнський фестиваль-конкурс “Весняна феєрія” в місті Дніпро. У них беруть участь музичні колективи, вокальні, хореографічні, театральні та циркові. Ці фестивалі охоплюють різні вікові категорії, але переважно орієнтовані на дитячі: молодшу категорію (6–9 років) та середню (10–13 років). Метою їх проведення є виховання дітей і юнацтва в душі любові й поваги до спадку поколінь, розширення репертуару, підвищення професійної майстерності юних учасників. На жаль, циркове мистецтво заявлене на них у занадто малій кількості.

У міжнародних конкурсах і всеукраїнських, які проводяться на території України, немає жодного з циркового мистецтва. Основні концептуальні ідеї конкурсів — виховання естетичних смаків підрастаючого покоління, творчий розвиток та духовне збагачення молодих талантів — важливі для суспільства. Тут виявляють талановитих, перспективних у професійному розвитку учнів, допомагають у розкритті їх творчого потенціалу, популяризують сольне та ансамблеве інструментальне виконавство, сприяють вихованню юної генерації на народних традиціях через знайомство з кращими зразками українського мелосу та автентичного мистецтва, популяризують дитяче та молодіжне мистецтво.

Потрібно зазначити, що циркова галузь досі не має закону, який би стосувався саме цієї сфери та враховував би її особливості. Проект закону “Про цирку та циркову діяльність в Україні” поданий на розгляд до Верховної Ради в 2013 році досі не прийнятий, хоча в ньому є нагальна потреба. Адже він “...визначає правові основи діяльності в галузі циркової справи та регулює суспільні відносини, що виникають у зв’язку зі створенням, публічним виконанням та публічним показом циркових творів, визначає правовий статус суб’єктів циркової

діяльності, форми їх державної підтримки, порядок створення і діяльності цирків” (Projekt Zakonu «Pro tsyrky).

Він визначає термінологію, основні напрями державної політики в галузі циркової діяльності, проголошує загальнодоступність циркового мистецтва та свободу творчості у сфері циркового мистецтва, визначає порядок створення та діяльності цирків, їхні права та обов’язки, матеріально-технічну базу забезпечення. Велика увага приділяється дотриманню правил безпеки, охорони здоров’я громадян у діяльності цирків, соціальному захисту професійних творчих працівників. Усі ці питання важливі для вирішення проблем циркової галузі.

У контексті міжнародного культурного співробітництва в проекті закону підкреслено, що цирку як юридичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність відповідно до законодавства. Це передбачає демонстрацію циркових творів за кордоном, обмін досвідом між цирковими установами, створення спільних номерів та здійснення іншої колегіальної діяльності, якщо така практика не суперечить законодавству та міжнародним договорам України.

Прийняття цього закону, можливо, поклато би край дебатам, які останнім часом розгорнулися в українському суспільстві, щодо використання тварин у цирку. Цирк без тварин існує в багатьох країнах, і захисники тварин у своїх доказах спираються на їхній досвід. Традиція показу номерів з використанням тварин має як прибічників, так і противників. Кожен з них має свої докази.

Статистика говорить, що циркові тварини живуть у три рази довше, ніж в умовах дикої природи, та в два рази довше, ніж у зоопарку.

Прибічники використання тварин у цирку стверджують, що якщо в цирку заборонять використовувати тварин, їх просто знищать, так як нікуди буде діти. Зазвичай, циркові тварини беруться не зі свого природного середовища, а з декількох, так званих, “поколінь неволі”. Це “умовно дикі” тварини. Жоден зоопарк не візьме собі тварин із цирку, бо циркові тварини не виживуть в умовах зоопарку так як і не виживуть у диких умовах, якщо їх просто випустити, наприклад, у ліс.

Громадські захисники тварин стверджують, що дресирувальники змушують тварин виконувати рухи, невластивні тваринам у дикій природі, жорстоко поводяться з ними, б’ють звірів. Захисники

тварин завжди підкреслюють, що умови, у яких містяться чотирилапі, залишають бажати кращого.

Аналогічні дебати ведуться й у країнах Європи, але на фоні цієї полеміки виступи знаменитого українського подружжя дресировальників Володимира і Людмили Шевченко незмінно більш успішні. Вочевидь, входячи в культурний простір Європейської співдружності, Україна має відстоювати свою позицію, але з повагою ставитися до загальноєвропейських принципів і підтримувати їх, адже в кожній країні складалася самобутня національна культура, яка має свою багаторічну історію і функціонує по-своєму, як невід’ємна складова соціуму.

У вище зазначеному проекті Закону “Про цирку і циркову діяльність” у ст. 14 ідеться про гуманне поводження із тваринами: “Під час підготовки та показу циркових програм не допускається створення загроз життю і здоров’ю глядачів, жорстоке поводження з тваринами при транспортуванні, утриманні і виступах”.

Залишається сподіватися, що цей важливий закон як для циркової галузі, так і для сфери культури буде прийнятий у недалекому майбутньому.

Питання створення законодавчої бази, яка б враховувала всі специфічні особливості діяльності циркових установ та, водночас, відповідала європейським стандартам, новим соціально-політичним та економічним реаліям, є надзвичайно важливим. Без його вирішення неможливо зробити потрібні кроки у справі реформування й розвитку циркової галузі.

У Європейському Союзі діяльність цирків розглядається в Декларації Європейського Парламенту, 2003 р. (The situation of the circus).

У цьому документі дається аналіз стану циркової галузі в країнах ЄС. У більшості держав питаннями цирків займається Міністерство культури. У деяких країнах існує спеціальний відділ цирку (Франція та Італія), але в більшості країн департамент, відповідальний за театр і драму, займається й циркум. В інших країнах, у тому числі Іспанії та Данії, у міністерстві, яке займається галуззю культури, створені спеціальні робочі групи з діяльності цирку, які мають можливість контролювати ситуацію та вирішувати проблеми, що впливають на цей сектор.

Потрібно врахувати, що всі цирку країн-членів ЄС є приватними незалежними підприємствами. Поняття “державний цирк” у країнах ЄС відсутнє. Більшість правил, що застосовуються до цирків, приймаються на рівні регіональних та

місцевих органів влади. Але, як показує прийнята Європейським Парламентом декларація, країни намагаються координувати свої дії, виробляти спільні стандарти, які би допомагали подальшому розвитку циркової галузі, сприяли діяльності циркового колективу, незалежно від країни перебування.

Такий підхід до діяльності циркової галузі є надзвичайно важливим, адже в сучасних умовах активізується процес обміну культурними цінностями, у тому числі на комерційній основі. Це стає складовою частиною загальномістецького ринку, за цього об’єктами продажу стають не тільки матеріальні культурні продукти, започатковані діячами мистецтва, а й самі митці, які створюють своєрідний ринок унікальної робочої сили.

Як відзначає у своїй праці “Мистецтво і ринок” І. Д. Безгін, “якщо раніше єдиним контрагентом стосовно зарубіжних партнерів була держава, то зараз коло продавців і покупців культурних цінностей та послуг значно розширилося за рахунок кооперативних, змішаних, акціонерних та індивідуальних (приватних) форм” (Bezghin, 2005). Зрозуміло, що участь у міжнародному обміні установ культури, мистецьких закладів, митців потребує надійної правової бази, досвідчених менеджерів.

В Україні система гастрольного обміну регулюється ст. 8. Закону України “Про гастрольні заходи в Україні”, де записано, що “підтримка вітчизняних гастролерів здійснюється за рахунок коштів загального фонду Державного бюджету України і місцевих бюджетів” (Pro hastrolni zakhody, 2004). На жаль, цей закон не полегшує організацію гастролей українським колективам і окремим виконавцям за кордоном та не стримує тіньовий обіг коштів у шоу-бізнесі та цирковій галузі.

Усе ж, не дивлячись на наявні труднощі, українські циркові колективи поступово розширюють свою присутність у культурному просторі Європи та світу. Згідно з положеннями Закону України “Про культуру”, вони “...мають право самостійно укладати договори (контракти) з іноземними фізичними та юридичними особами про форми співробітництва у сфері культури, брати участь у роботі відповідних міжнародних організацій та фондів, провадити зовнішньоекономічну діяльність у сфері культури відповідно до законодавства” (Pro kulturu, 2018, August 2).

Наприклад, у 2016 році Національний цирк України брав участь у Міжнародному фестивалі

циркового мистецтва в місті Альбасете (Іспанія) з номером “Акробати на балконах” під керівництвом заслуженого артиста України О. Рибченка. Високий рівень виступів артистів у цьому номері був відзначений присудженням виконавцям звання лауреата Міжнародного фестивалю. Під час акції були налагоджені творчі зв'язки між колективами та учасниками, проведений обмін досвідом. Варто відзначити, що цей номер неодноразово ставав лауреатом різних фестивалів і конкурсів та отримував міжнародні нагороди.

Висока професійна підготовка українських артистів неодноразово відзначалася на різних циркових міжнародних заходах. Наприклад, артисти Роман Терещенко та Олена Борщанська за виконання номера “Повітряна рамка” в 2008 році були нагороджені дипломом Книги рекордів України в категорії “Спорт. Спеціальна підготовка” за виконання трюків вищої складності.

У 2017 році Національний цирк України брав участь у Першому мінському міжнародному фестивалі циркового мистецтва, який проходив з 21 по 24 вересня в місті Мінськ (Білорусь) з нагоди святкування 950-річчя заснування міста. У фестивалі були задіяні учасники з 20 країн світу, таких як: Білорусь, Росія, Узбекистан, Литва, Румунія, В'єтнам, Корея, Єгипет, Казахстан, США, Німеччина, Угорщина та інші.

Виступали найкращі колективи циркової галузі з високим рівнем професійності, демонстрували різноманітні циркові трюки. Національний цирк України представляв Костянтин Крутько з номером “Акробат на щоглі”, який був удостоєний спеціального призу. До участі в журі фестивалю була запрошена Людмила Шевченко — генеральний директор Державного підприємства “Національний цирк України”.

Під час фестивалю були проведені зустрічі та перемовини з провідними світовими імпресаріо щодо майбутніх можливих угод про співпрацю, а також відбулися нові знайомства з артистами світового рівня, які були запрошені для роботи в Національному цирку України. Сподіваємося, що така співпраця сприятиме можливості глядачам в Україні побачити виступи провідних артистів із цікавими новими номерами.

Зрозуміло, що гастрольна діяльність мистецьких колективів неможлива без державної підтримки. У планах Міністерства культури на 2018 рік закладене фінансове сприяння гастрольній ді-

яльності вітчизняних виконавців, створенню нових концертних та циркових програм. Виконання покладене на управління сценічного й візуального мистецтва. Також передбачені гранти Президента України в галузі циркового мистецтва для заохочення митців. Бажано за цього не тільки збільшити фінансову підтримку, а й удосконалити нормативну базу, що значно б полегшило життя мистецьких колективів, зокрема циркових.

Як зазначалося вище, європейська культурна спільнота особливу увагу звертає на проекти, спрямовані на розвиток співпраці в різних секторах мистецтва, зокрема й циркового. У межах діяльності ЄС у галузі культури діяв з 2007 по 2013 рр. проект “Новий цирк”, у якому брали участь біля двох сотень молодих акторів із різних країн. Їм була надана можливість попрацювати разом над постановкою нових циркових номерів, з якими потім артисти могли виступати перед публікою.

Проект почався з того, що декілька груп молодих ентузіастів (по 40 осіб у кожній) з п'яти європейських країн одночасно пройшли навчання в музичних і циркових школах у своїх країнах. Розвинувши таким чином свій талант і здібності в цьому складному виді мистецтва, провівши гастролі на батьківщині, вони прийшли до наступного етапу циркової кар'єри — виходу на міжнародну арену.

Літня школа “Нового цирку” дала можливість обмінятися новими ідеями та відкриттями молодим артистам таких різних амплуа, як повітряні гімнасти, танцюристи, музиканти, жонглери. Молоді артисти зблизилися, потоваришували, підтримували одне одного в освоєнні нових навичок під керівництвом досвідчених майстрів. Кульмінацією цього престижного проекту стало міжнародне турне “Нового цирку”, яке дозволило молодим артистам продемонструвати свою майстерність у різних країнах та отримати широку популярність. У межах проекту вдалося поєднати різні концертно-театральні форми, пов'язати їх із сучасним циркум та налагодити творчу взаємодію між молодими артистами різних культурних напрямів у Європі.

Сучасне циркове мистецтво займається не тільки збереженням первинних архаїчних форм, але й розробкою нових. Як відзначає у своїй праці О. Буреніна-Петрова: “За думкою футуристів, цирк — вершина не тільки футуристичного, але й усього авангардистського мистецтва, так як напруга, яка у ньому створюється, стирає межу між

манежем і залом, артистом і публікою, залучає всіх у єдине поле сприйняття та переживання ризику. Цирк — особовий простір, у якому кожен може проживати й переживати реальну небезпеку” (Burenina-Petrova, 2015).

Хоча заклади циркового мистецтва й наші митці беруть участь у багатьох фестивалях та світових виставах, однак відбувається це більш за власною ініціативою й недостатньою підтримкою держави. Присутність циркового мистецтва у світі, як і української культури взагалі, вимагає не тільки бажання й креативних ідей, а й фінансової підтримки. Для розширення міжнародного співробітництва циркової галузі як частини української культури потрібна масштабна програма, яка би передбачала об’єднання зусиль усіх зацікавлених сторін: державних і недержавних культурних організацій, митців, менеджерів, спонсорів.

Висновки. Зберігаючи краще в традиціях українського цирку, необхідно розвивати їх, відшукувати нові засоби та прийоми виразності, щоб сучасне циркове мистецтво було цікавим як для глядачів України, так і для європейських країн.

Враховуючи інституціональний статус українських цирків, для налагодження творчої взаємодії закладів циркового мистецтва й окремих митців із аналогічними установами Європи необхідна фінансова підтримка гастрольної діяльності вітчизняних виконавців, матеріальне оснащення нових концертних та циркових програм.

Для розвитку циркової галузі необхідне створення законодавчої бази, яка би враховувала специфіку діяльності циркових установ, спиралася на історичний досвід національної культури, нові соціальні та економічні реалії, сприяла розширенню міжнародного співробітництва.

Література / References:

1. Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-ntent/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l29016> (дата звернення: 30.10.2018).
2. Європейська культурна конвенція. URL: <https://www.coe.int/tu/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018> (дата звернення: 30.10.2018).
3. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богущкий, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук та ін. [за ред. Ю. П. Богущкого]. К.: Знання, 2007.
4. Дем’янюк О. Гуманітарними засобами. ЮНЕСКО — магістраль з двостороннім рухом: [Політичні аспекти членства України в ЮНЕСКО]. *Політика і час*. 2001. № 11. С. 70–77.
5. Корнієнко В. В. Міжнародна культурна співпраця України у 2009 р.: шляхи та форми репрезентації національних культурно-мистецьких практик. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ. 2010. № 2. С. 75–79. URL: <http://visnyk.com.ua/stattya/228-mizhnarodna-kulturna-spivpratsja-ukrayini-u-2009-rshljahi-taformi-reprezentatsiyi-natsionalnih-kulturno-mistetskih-praktik.html> (дата звернення: 30.10.2018).
6. Довгострокова стратегія розвитку української культури — стратегія реформ: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> (дата звернення: 30.10.2018).
7. Міністерство культури України. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245266929&cat_id=244970308 (дата звернення: 30.10.2018).
8. Міністерство культури України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245083354 (дата звернення: 30.10.2018).
9. Проект Закону “Про цирки та циркову діяльність”. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48432 (дата звернення: 30.10.2018).
1. Access to European Union law. (No date). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-ntent/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l29016>
2. Ievropeiska kulturna konventsiiia. (No date). Retrieved from <https://www.coe.int/tu/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018> (in Ukrainian)
3. Bohutskiyi, Yu. P., Andrushchenko, V. P., & Bezvershuk, Zh. O. et al. (2007). *Ukrainska kultura v yevropeiskomu konteksti*. Yu. P. Bohutskoho (Ed.). Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
4. Demianiuk, O. (2001). Humanitarnymy zasobamy. YuNESKO — mahistral z dvostoronnim rukhom: [Politychni aspekty chlenstva Ukrainy v YuNESKO]. *Polityka i chas*, (11), pp. 70–77. (in Ukrainian)
5. Korniienko, V. V. (2010). Mizhnarodna kulturna spivpratsia Ukrainy u 2009 r.: shliakhy ta formy reprezentatsii natsionalnykh kulturno-mystetskykh praktyk. *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, (2), pp. 75–79. Kyiv. Retrieved from <http://visnyk.com.ua/stattya/228-mizhnarodna-kulturna-spivpratsja-ukrayini-u-2009-rshljahi-taformi-reprezentatsiyi-natsionalnih-kulturno-mistetskih-praktik.html> (in Ukrainian)
6. Dovhostrokovna stratehiia rozvytku ukrainskoi kultury — stratehiia reform: *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy*, No 119-p (2016, February 1). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> (in Ukrainian)
7. Ministerstvo kultury Ukrainy. (No date). Retrieved from http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245266929&cat_id=244970308 (in Ukrainian)
8. Ministerstvo kultury Ukrainy. (No date). Retrieved from http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245083354 (in Ukrainian)
9. Proekt Zakonu «Pro tsyrky ta tsyrkovu diialnist». (No date). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48432 (in Ukrainian)

10. The situation of the circus in the EU Member States. URL: http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/the_situation_of_the_circus_in_the_eu_member_states/ (дата звернення: 30.10.2018).
11. Безгин І. Д. Мистецтво і ринок: Нариси. Київ, 2005. 544 с.
12. Про гастрольні заходи в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. N 7. Ст. 56.
13. Про культуру: Закон України. Чинна редакція від 02.08.2018 р. № 2778-УІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 30.10.2018).
14. Буренина-Петрова Ольга. Цирк в пространстве культуры. М.: Новое литературное обозрение, 2015. Серия “Очерки визуальности”.
10. The situation of the circus in the EU Member States. (No date). Retrieved from http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/the_situation_of_the_circus_in_the_eu_member_states/
11. Bezghin, I. D. (2005). *Mystetstvo i ryнок: Narysy*. Kyiv. (in Ukrainian)
12. Pro hasrolni zakhody v Ukraini: Zakon Ukrainy. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No 7. Art. 56. (in Ukrainian)
13. Pro kulturu: Zakon Ukrainy. (2018, August 2). No 2778-UI. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (in Ukrainian)
14. Burenina-Petrova, Ol'ga. (2015). *Cirk v prostranstve kul'tury*. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie, serija «Ocherki vizual'nosti». (in Russian)

Шаповалова Юлія Сергеевна

Современное цирковое искусство Украины в контексте международного культурно-художественного сотрудничества

Аннотация. В статье рассматривается международное сотрудничество цирковых учреждений Украины в дискурсе общих тенденций культурной политики Украины и стран Европейского Союза. Анализируется состояние законодательной базы. Подчеркивается необходимость принятия закона о цирковой деятельности, который бы отвечал европейским стандартам, новым социально-политическим и экономическим реалиям. Рассматриваются принципы деятельности цирковых учреждений в странах ЕС. Приводятся примеры участия украинских цирковых коллективов в международных мероприятиях и проектах. Исходя из имеющегося опыта, доказывается, что международное сотрудничество учреждений цирковой отрасли как части отрасли культуры является важным фактором расширения присутствия культуры Украины в мировом культурном пространстве.

Ключевые слова: цирк, международное сотрудничество, культурная политика, принципы культурного сотрудничества.

Yuliia Shapovalova

The Contemporary Circus Art of Ukraine in the Context of International Cultural and Arts Cooperation

Summary. The article is devoted to the analysis of the current state of international cooperation of the circus industry of Ukraine as a component of the cultural field. The aspects of common trends in the development of Ukrainian and European cultural policy are considered. It was emphasized that one of the main strategic goals of Ukrainian cultural policy is the development of international activities and popularization of Ukrainian culture. It was also noted that international cooperation in the field of culture is an important factor in the development of international partnership.

The information base of international and all-Ukrainian competitions, festivals and other periodical cultural and artistic events, which are under the direction of the Ministry of Culture of Ukraine, is analysed. It is established that the proportion of activities in which circus art is present in relation to the total number is very small.

The main provisions of the Draft Law “On Circuses and Circus Activities in Ukraine” are considered and analysed.

Examples of successful participation of Ukrainian circus institutions and individual performers in various circus international events, creation of creative interaction between young artists of different cultural backgrounds in Europe are presented.

It is concluded that for the development of the circus industry it is necessary to create a legislative framework that would conform to European standards, new socio-political and economic realities.

Keywords: circus, international cooperation, cultural policy, principles of cultural cooperation.